

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**SOSYAL HİZMET MESLEĞİNİN ÇALIŞMA ALANI VE SOSYAL HİZMET UYGULAMASININ
TÜRKİYE ÖLÇEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ**
**DOMAIN OF SOCIAL WORK PROFESSION AND ASSESSMENT OF SOCIAL WORK PRACTICE IN
TURKEY LEVEL**

Ozan SELÇİK*
Bekir GÜZEL**

Öz

İnsanoğlunun hayat kalitesini iyileştirme yoluyla sosyal işlevselliğini arttırmayı hedefleyen Sosyal Hizmet, yüksek yaygınlaşma özelliği gösteren dinamik bir meslektir. İnsan odaklı, uygulama temelli bir meslek olması onu diğer mesleklerden ayıran en önemli özelliklerden biridir. Öte yandan multidisipliner bir alan olan sosyal hizmetin çalışma alanının çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Uygulama çerçevesinin bilinmesi, sosyal hizmet mesleğinin en iyi şekilde gerçekleştirilmesine kaynaklık edecektir. Türkiye’de 1957 yılı itibarıyla Birleşmiş Milletler Sosyal Refah Komisyonu ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nun öncülüğünde profesyonelleşme süreci başlayan sosyal hizmet mesleği 1961 yılında Sosyal Hizmetler Akademisinde mülakatla seçilen 18 öğrencisiyle eğitime başlamıştır. Özellikle 2000’li yılların ikinci on yılında sayıları oldukça artan üniversitelerdeki sosyal hizmet bölümü mezunları günümüzde adalet, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardım gibi pek çok sektörde faaliyet göstermektedirler. Bu açıdan bakıldığında Sosyal Hizmet mesleği Türkiye’de birçok alanda insanların sosyal işlevselliğini arttırmaya hizmet etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Sosyal Hizmet mesleğinin çalışma alanının çerçevesini çizerek Sosyal Hizmet uygulamasının Türkiye ölçeğinde bir değerlendirilmesini yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet Mesleği, Çalışma Alanı, Türkiye.

Abstract

Showing high proliferation tendency, Social Work is a dynamic profession, which targets humanity to enhance individuals’ social functioning through improving their life quality. The features of human oriented, practise based profession make Social Work distinctive from other professions. Being a multidisciplinary field, the domain of Social Work needs to be known well. Knowledge on the framework will serve as a basis to realize Social Work profession well. Professionalization process has been commenced together with the leadership of United Nations Social Welfare Commission and Ministry of Health and Social Welfare since 1957 in Turkey, and the first step has been made with 18 students, who were recruited through interview in 1961 in Social Work Academy. Especially, during the second decade of 2000s, graduates of growing number of Social Work departments function in various sectors such as justice, education, health, social security and social welfare. From this perspective, Social Work profession serves to increase social functioning of people in many fields across Turkey. The aim of this study is to set the framework of Social Work domain and assess Social Work practice in Turkey level.

Keywords: Social Work Profession, Domain, Turkey.

Giriş

1984 Temmuz’unda o dönemde NASW başkanı olan Robert Stewart¹ NASW haberleri başyazısında Sosyal Hizmet mesleğinin geleceği açısından çok önemli olan kavramsallaştırılmanın çok açık bir şekilde ortaya konması gerektiğini belirtmiştir. “Sosyal hizmeti tanımlamadaki –çevresi içinde bireyin başlıca tanısal yaklaşım olması, Kavramsal Çerçevesi, CSWE ve NASW’ın sosyal hizmet uygulamasındaki kurumsal çerçevesinin kavramsallaştırılması- tarihi çabalar bu yaklaşımın temelini oluşturacağını” ileri sürmüştür. Popple (1985:560-577) ise *Sosyal Hizmet Mesleğinin Yeniden Kavramsallaştırılması* adlı makalesinde sosyal hizmet mesleğinin açık bir şekilde ortaya konma gerekliliği fikrine katılmakta fakat bugüne kadar yapılan çabaların kavramsallaştırmada temel oluşturduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Popple, daha da ileri giderek, sosyal hizmetin işlevsiz bir paradigmanın içine hapsedildiğini ve bu paradigmanın değişmesi gerekliliğini savunmuştur. Tüm bu çabalar, üzerinde herkesin genel uzlaşma içinde olduğu ve bir mesleği diğerinden ayırabilecek özelliklerin ortaya konduğu bir model içindir. Bu model Max Weber²’in *ideal tip bürokrasi modeli* gibi tüm yapıları içermelidir.

Peki, nedir Sosyal Hizmet? Sosyal nedir? Hizmet nedir? Sheafor ve Horejsi (2002: 3) sosyal hizmet terimini tuhaf bulmaktadır; fakat içeriğinin imajından daha heyecan verici olduğunu vurgulamaktadır. Semantik açıdan incelendiğinde *sosyal* kelimesi Türkçeye Fransızca “social” kelimesinden geçmiş olup,

* Uzm., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu

** Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

¹ Stewart, Robert. Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (NASW) Sosyal Hizmet Öncüsü ve Eski Başkanı (1983-1985).

² Weber, Max. Ideal-type Bureaucracy. <https://www.boundless.com/sociology/textbooks/boundless-sociology-textbook/social-groups-and-organization-6/bureaucracy-56/weber-s-model-for-bureaucracy-352-10202/> [10.03.2015]

*toplumsal*³ anlamına gelmektedir. İngilizcede⁴ ise “social” kelimesi olarak orta çağın sonlarında türemiş; Latince “socialis” yani *müttefik* ve “socius” yani *arkadaş* kelimelerinden türemiştir. 1900’lerde Jeffrey Brackett, *sosyal* kelimesine büyük anlamlar yüklemiştir; insanın aile üyeleri, arkadaşları ya da kişinin içinde bulunduğu kültürel-etnik grup, okul, iş ortamı, yaşadığı çevre, topluluk gibi sayısız önemli etken ile olan ilişkisini betimlediğini düşünmektedir. Brackett ayrıca hizmet kelimesini bu mesleği, kendisinin değerlendirmesi ile varlıklı gönüllülerin kendilerine “hizmet” eden hayır işlerinden ayırmak için kullanmıştır. Çünkü bu etkinliklerin hazırlıksız kişilerce yapılmadığını, bir düzen, sorumluluk ve disiplin içerisinde gerçekleştirildiğini vurgulayan bir meslek olduğuna inanmaktadır.

Tüm bu yaklaşımlar, sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanının sınırlarının bilinmesi gerekliliği ortaya koymakta ve meslek sorumlularına önemli sorumluluklar yüklemektedir. Çalışma alanının bilinmesi, mesleki olarak onaylanmış hizmetin en iyi şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlayacaktır. Bu bilgiler ışığında ilerleyen bölümlerde Sosyal Hizmetin çalışma alanı, sosyal hizmet uzmanı ve müracaatçı açısından sosyal hizmet uygulaması ile Türkiye ölçeğinde bu uygulamanın içeriği değerlendirilecektir.

1. Sosyal Hizmetin Çalışma Alanının Çerçevesi

Sosyal hizmet, multidisipliner bir alan olup kuramları uygulamaya dönüştürmede modeller üretmektedir. Tıp, psikoloji, sosyoloji, vb. diğer disiplinlerle birlikte modeller üretme sırasında sosyal hizmet uzmanı “mesleki sapma” yaşayabilir. Bu açıdan bakıldığında sosyal hizmet disiplininin çalışma alanının bilinmesi bir sosyal hizmet uzmanı (öğrenci de dâhil) için çok önemli hale gelmektedir. İleri boyutlu mesleki sapma o uzmanın müracaatçısına, kurumuna ve topluma zarar verebilir. Sonunda ise sosyal hizmete olan güveni ve bakış açısını olumsuz etkileyebilir.

Sosyal hizmet, amacını kendi kavramsallığı içerisinde barındırmaktadır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi sosyal demek insan ve çevresi anlamına gelmektedir. Sosyal hizmet ise sosyal olana hizmet etmek olarak yorumlanabilir. İnsan, sosyal bir varlıktır; bu yüzden başkalarına da ihtiyaç duyar. İnsanların birbirlerine olan bağlılığı ve bağımlılığı sosyal hizmetin dayanağını oluşturmaktadır; insanlar arası etkileşimi, ilişkinin kalitesini ve etkinliğini arttırmak için insanlara yardım etmektedir. Bir başka deyişle, sosyal hizmet, insanların sosyal işlevselliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Sosyal Hizmetin tanımı doğrultusunda bu disiplinin amaçları ortaya konulabilir. Sosyal Hizmet Uzmanları Ulusal Birliği (NASW) tanımına göre;

Sosyal Hizmet, birey, grup ya da toplulukların sosyal işlevselliğini arttırmak ya da korumak ve hedeflerine uygun toplumsal koşullar oluşturmak amacıyla yardım eden mesleki bir aktivitedir. Sosyal Hizmet uygulaması, sosyal hizmet değerleri, disiplini ve tekniklerinin aşağıdaki bir ya da birkaç amaca mesleki uygulamasını içerir:

- Somut hizmet alımında insanlara yardım etme
- Birey, aile ve gruplar için danışmanlık ve psikoterapi
- Sosyal ve sağlık hizmetlerini sunmada ve bu hizmetleri iyileştirmede grup ya da topluluklara yardım etme
- İlgili yasama sürecine katılma

Sosyal Hizmet Uzmanları Uluslararası Federasyonu (IFSW) tanımına göre ise; *Sosyal hizmet, sosyal değişim ve gelişmeyi, sosyal uyumu, insanların güçlenmesi ve özgürleşmesini teşvik eden uygulama temelli bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin esaslarıdır. Temelini sosyal hizmet, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi kuramlarının oluşturduğu sosyal hizmet, insanlar ve kuruluşları hayatın sorunlarına odaklanma ve refahın arttırılmasına yönlendirmektedir. Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyine (CSWE) göre ise sosyal hizmet, birey, aile, grup, topluluk ve toplumların sosyal işlevselliğini arttırmak amacıyla yardım etme sürecidir.*

Tüm tanımlarda ortak olan ilke, insanlara yardım etmek suretiyle sosyal işlevselliğin arttırılması amacıdır. Diğer amaçlar ise toplumsal şartların oluşturulmasına odaklanmaktadır.

Sosyal işlevsellik, sosyal hizmetin özgün odağını anlamada ve diğer mesleklerden ayırt etmede anahtar rol üstlenmektedir. *Pozitif sosyal işlevsellik, bireyin toplum içerisindeki başlıca rolünü gerçekleştirebilmesi ve kendi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli olan görev ve etkinlikleri başarabilme yeteneğidir* (Sheafor ve Horejsi, 2002). Bireyin toplum içerisindeki muhtemel rollerini örneklemek gerekirse, aile üyesi olmak, ebeveynlik, eş, öğrenci, hasta, çalışan olma, komşuluk ve vatandaşlık bu rollerdendir. Bireyin temel ihtiyaçları ise, beslenme, barınma, sağlık, kendini zarardan koruma, kabul görme ve sosyal destek, hayatın anlamı ve amacı olması gibi temel beklentilerdir. Sosyal rollerin zamanla değişmesi bireyin beklentilerini de değiştirir. Sosyal işlevsellik, bireyin sosyal ve ekonomik çevresi içindeki kapasitesinin ve eylemlerinin, talepler, beklentiler, kaynaklar ve fırsatlar ile eşleşme ya da uyumuna odaklanır (Sheafor ve Horejsi, 2002).

³ Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54fb2680c52c68.08709282

⁴ Oxford Dictionary. <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/social>

Şekil 1. Sokakta yaşayan bir yoksul⁵

Sosyal hizmet her ne kadar tüm insanlığın sosyal işlevselliği ile ilgilense de bir öncelik kuralı esastır. Bu kapsamda, toplumun en savunmasız üyelerine, sosyal adaletsizliğe, ayrımcılığa ve baskıya maruz kalan kesimlere öncelik vermektedir (Sheafor ve Horejsi, 2002). Küçük çocuklar, yaşlılar, yoksullar, zihinsel ve fiziksel engelliler, LGBTİ bireyler veya etnik yapısı ya da ırkları sebebiyle azınlık olanlar toplumun en savunmasız bireyleri arasında gösterilebilir.

Sheafor ve Horejsi (2002), sosyal hizmet uzmanlarına bireylerin sosyal işlevselliğini arttırmak için 3 müdahale önermektedir; *sosyal bakım, sosyal tedavi ve sosyal güçlendirme*. *Sosyal bakım*; temel ihtiyaçlarına ulaşma ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılama gereksinimi içinde olan kimselere, bu gereksinimlerini karşılamalarını sağlamak için tasarlanan etkinlik ve çabalara olarak adlandırılır. Amaç, müracaatçıya gereken kaynakları sağlamak ve gelecekte değiştirilmesi mümkün olmayan durumlarda bireyin kendisini iyi hissetmesini sağlamaktır. *Sosyal tedavi*; bireyin ve ailenin işlevsiz, problemlili ya da sıkıntılı düşünce, his, davranış ve alışkanlıklarını değiştirmek veya düzeltmek için tasarlanmış eylemler bütünüdür. Amaç, bireylerin ya da ailelerin değişimini, eğitim, danışmanlık ya da değişik şekillerdeki terapiler ile kolaylaştırmaktır. *Sosyal güçlendirme*; müracaatçıyı, tespit edilen bir soruna sahip olmadan işleyen belirli bir alanda daha ileri götürmeyi ve geliştirmeyi önemser. Örneğin, genç ve yaşlı vatandaşlar için hobi programları, bebek bakımevleri, evlilik geliştirme seansları ve mesleki eğitim programları. Sosyal hizmetin, sosyal işlevsellikle birlikte ikinci önem verdiği nokta ise destekleyici ve güçlendirici özelliğe sahip çevre oluşturmaktır. Sosyal hizmetin en temel değerlerinden biri olan sosyal adalete ulaşmanın ve adaleti sürdürmenin önemine olan inanç, bu hedefe ulaşmanın temelini oluşturmaktadır. Sosyal adalet, hükümet, kuruluş ve güçlü gruplar gibi sosyal kurumların temel insan haklarına yönelik tutum ve destekleri ile ilgili ahlaki doğruluktur. Her birey, temel insan haklarına sahiptir. Birey, bu haklara bireysel başarılarla ya da hükümetlerin mücadeleleriyle değil varlık erdemi ve doğuştan gelen değer ve onuruyla sahip olmaktadır. Bazı temel insan hakları⁶:

- *Bireyin hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan yiyecek, barınma, temel tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmeti alma hakkı*
- *Kötüye kullanılmaktan ve istismardan korunma hakkı*
- *Temel kaynaklarını korumak amacıyla çalışma, yeterli maaş kazanma ve onurlu yaşama hakkı*
- *Evlilik, aile sahibi olma ve bir aileye mensup olma hakkı*
- *Temel Eğitim hakkı*
- *Mülk sahibi olma hakkı*
- *Çalışma ortamında önlenemez zarar ve hasardan korunma hakkı*
- *İbadet etme ya da etmeme hakkı*
- *Özel yaşam hakkı*
- *Seyahat ve istediğiyle işbirliği yapma hakkı*
- *Toplum ya da hükümet hakkında bilgi edinme hakkı*
- *Hükümetin kararlarına katılma ve etkileme hakkı*

Hukuk devletlerinde bireye sağlanan her hak beraberinde sorumluluk da getirmektedir. Haklar ve sorumluluklar madalyonun iki yüzü gibidir. Birinin varlığı diğerine bağlıdır. Sorumluluğun olmadığı noktada adaletten söz edilemez. Sheafor ve Horejsi (2002) bir bireyin yaşam hakkı varsa, diğerlerinin bu bireye yiyecek, barınak ve gerekli tıbbi bakımı sağlamakla sorumlu olduğunun altını çizmektedir. Sosyal hizmet uzmanı kimi zaman insanların haklarını kullanabilmelerine yardım etmek için gerekli hizmetleri yerine getirirken diğer zamanlarda ise sorumlu hareket ederek, tüm insanların temel haklarını tanımasını için çağrıda bulunarak hakları ihlal edilen ya da kötüye kullanılan insanların sesi olabilir.

⁵ <http://www.portlandartmuseum.us/mwebcgi/mweb.exe?request=record;id=47924;type=101>

⁶ Temel İnsan Hakları, <http://www.tbmm.gov.tr/komiyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> [10.03.2015]
SHEAFOR, Bradford. W. & HOREJSI, Charles. R. (2002). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice* (6. baskı).

Şekil 2. Biz Dünya'yız! ⁷

Mikro düzeyde, birey ve ailelerle çalışıldığında, bu değişimler çevresel değişiklikler olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, araba kazasında çok kötü yaralar alan bir bireyin sınıfa dönmeden önce okul sosyal hizmet uzmanının öğrencileri bu dönüşe hazırlaması. Makro düzeyde, topluluk ve toplumlarla çalışırken, destekleyici, duyarlı, güçlendirici bir çevre yaratmak sosyal hizmet uzmanlarının hedefidir. Bu düzeyde, sosyal hizmet uzmanı toplumda karar verici organların, devlet ya da hükümetin insan ihtiyaçları ve sosyal problemlere karşı nasıl harekete geçtiğini gözlemler. Bu çabalar, sosyal ve ekonomik adaleti sağlama, insanlar için fırsatları genişletme, insan hayatındaki gündelik şartları iyileştirmek gibi yaklaşımları içerir. Nihai hedef, politik eylemi sosyal değişime teşvik etmektir.

Çevresel değişiklik çabaları bazen önleme programları olarak da değerlendirilir. Önleme programlarının hedefi, sosyal, ekonomik, psikolojik ve diğer bilinen nedenleri ya da insan problemlerinin ortaya çıkışını önlemek için yapılan eylemleri içermektedir. Sosyal hizmet uzmanı 3 aşamada önleme çabalarını yerine getirir (Sheafor ve Horejsi, 2002):

- Birincil önleme: amaç problemin gelişimini önlemek.
- İkinci önleme: amaç, problemi ilk evrelerinde tespit etmek ve kolayca değiştirilebileceği anda müdahale etmek.
- Üçüncül önleme: amaç, mevcut ciddi problemin daha da kötüleşmesini ve başkalarına zarar vermesini önlemek.

Sosyal hizmeti diğer yardım sunan mesleklerden ayıran en önemli özelliği hem bireye hem de çevresine aynı anda odaklanmasıdır. Birey, çevresiyle daima etkileşim halindedir. Birey ve çevresi sürekli değişim göstermektedir. Dolayısıyla, sosyal hizmet uzmanları, sosyal refah sistemini oluşturan sosyal politika ve programların şekillendirdiği çevresel özelliklere çok dikkat etmelidir. Bu çevresi içinde birey yaklaşımı sosyal hizmeti diğer mesleklerden ayırmaktadır. Çevresi içinde birey yaklaşımı, bireyin biyolojik, entelektüel, duygusal, sosyal, ailevi, tinsel, ekonomik ve toplumsal yönlerinin bilinmesini gerektirir (Sheafor ve Horejsi, 2002).

Sosyal hizmet, çok geniş kapsamı olan bir disiplindir. Bu disiplinin kapsamını sunmada en kullanışlı yöntem müracaatçı sisteminin büyüklüğüne göre sınıflandırılması yoluyla mümkündür: Mikro, mezo ve makro düzey. Mikro düzeyde, bireye ve bireyin en yakınları, yakın arkadaşları ve aile üyeleri ile olan etkileşimine odaklanır. Bu uygulama düzeyi, kişilerarası yardım, doğrudan yardım ve klinik uygulamaları içermektedir. Mezzo düzey uygulamada, aile yaşantısıyla ilgili ilişkiden daha uzak kişilerarası ilişkilerle ilgilenilmektedir; fakat topluluk ve kurumsal temsilciler arasındaki ilişkilerden de daha kişiseldir. Bu düzeydeki ilişkiler, bireysel yardım ya da terapi gruplarındaki bireyler; okul ya da işteki akranlar; komşular arasındadır. Makro düzey uygulamada kuruluş, topluluk, devlet ya da toplumlarla çalışılmaktadır. Bu düzeyde kişilerarası ilişkilerle de ilgilenilmektedir fakat bu kişiler genellikle bir grubu, topluluk ya da kuruluşu temsil edenlerdir. Bu düzey, yönetim, fon sağlama, politika analizi, sosyal kaynak geliştirilmesi gibi süreçleri içermektedir. Bazı süreçler, birden fazla düzeyi ilgilendirebilir. Whittaker ve Tracy (1989) tarafından tanımlanan sosyal tedavi, mikro ve mezo seviyelerde gerçekleştirilirken; geneli bakış açısı (Schatz, Jenkins ve Sheafor, 1990) mikro, mezo ve makro seviyelerde gerçekleştirilir. Sosyal hizmet etkinliklerinin yerine getirilmesinde 4 ana kaynak tanımlanabilir: devlet kurumları, kar amacı güden/gütmeyen kamu ya da özel hizmet kuruluşları, etik standartlar, müracaatçının istekliliği.

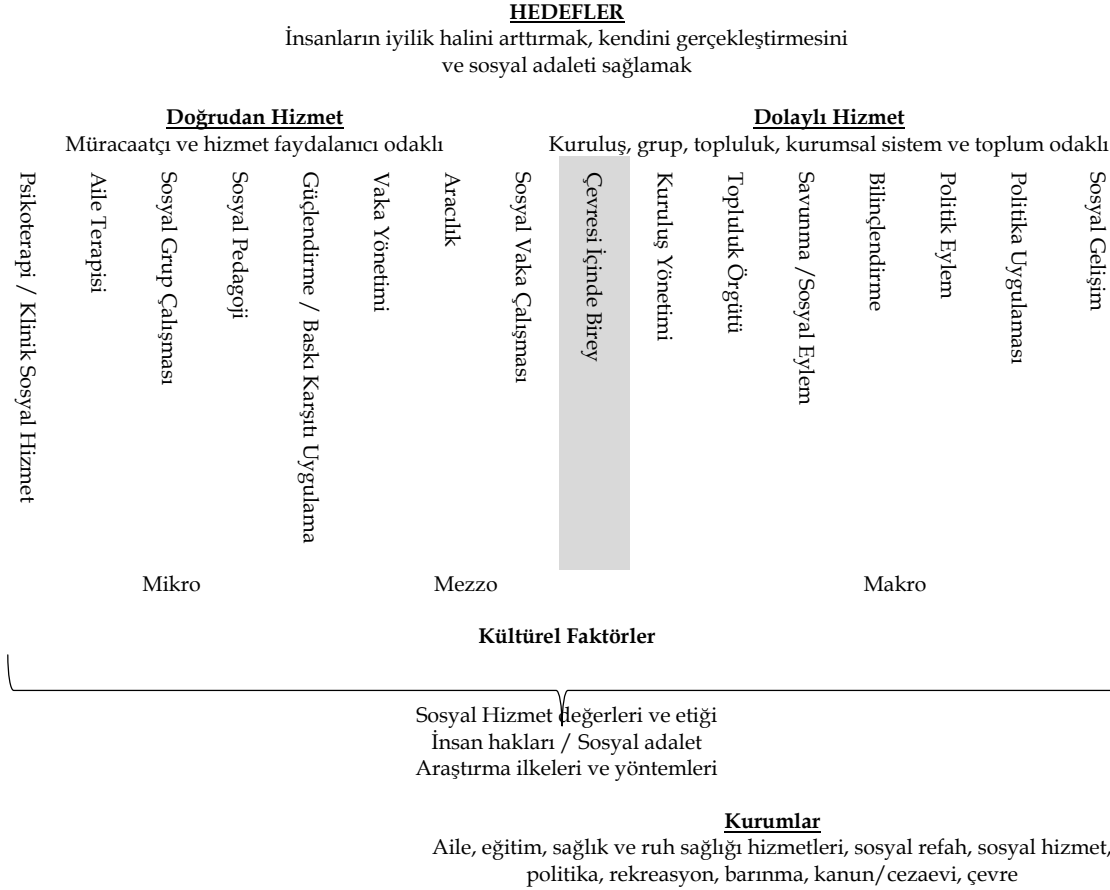
2. Sosyal Hizmet Uygulaması Açısından Değerlendirme

Müracaatçı, planlı değişim sürecinde kişisel ya da çevresindeki bir problemi ya da durumu değiştirmek için çabalar. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, her müracaatçının kendine özgü kişilik özelliği (hedef, inanç, algı, güçlü yön, zayıf yön) olmasıdır. İnsanın bu özellikleri problemine ya da durumuna değişik yönlerden katkı sağlar. Bu yüzden her bireyin özel ihtiyaçları, istekleri, kapasitesi, bilgisi,

⁷ <http://quotesgram.com/we-are-the-world-quotes/>

inancı, fiziksel özellikleri ve hayat tecrübelerine ilişkin problem ya da durumları benzersizdir. Daha önceden de bahsedildiği üzere birey sosyal bir varlıktır ve yakın çevresiyle karşılıklı olarak etkileşim halindedir. Çevresel etkenler problem ya da değişim ihtiyacına sebep olan duruma etki edebilirler; hatta çözümün bir parçası da olabilirler.

Çizelge 1. Sosyal Hizmet Uygulaması

Esasen, yukarıdaki tablodan da (Hare, 2004: 412) anlaşılacağı üzere, Sosyal Hizmet uygulamasının iki bileşeni vardır. İlk tarafta birey, aile ve küçük gruplara yönelik doğrudan (klinik) hizmetler yer almaktadır (a.g.e., 411). Diğer tarafta ise, toplumla çalışma, sosyal ve politik eylem, politika uygulaması (Iatridis, 1995: 1855-66; Fung, 1996: 139; Jansson, 1994; Haynes and Mickelson, 1991; Wyers, 1991; aktaran Hare, 2004: 411) ile sosyal gelişim (Midgley, 1997; Dominelli, 1997: 75, 81; Mahaffey ve Hanks, 1982; aktaran Hare, 2004: 411) olarak tanımlanan bileşenler mevcuttur. Bu bilgiler ışığında yukarıda da ele aldığımız gibi Sosyal Hizmet uygulaması ile ilgili şu noktaya rahatlıkla varılabilmektedir: Sosyal Hizmetin en üst hedefi sosyal değişmeyi teşvik etmektir.

Sosyal Hizmet uzmanı, planlı değişim sürecinde rehber olarak hizmet verir. Sosyal Hizmet literatüründe Sosyal Hizmet uzmanlarına genellikle *değişim rehberi* (change agent) da denmektedir (Sheafor ve Horejsi., 2002: 65; Pincus ve Minahan, 1973: 33; aktaran Tan, 2004: 5). Uzman açısından iki boyut bu süreçte önem arz etmektedir: kişisel özellikler ve mesleki geçmiş. Bir uzmanın kişisel özellikleri hayat tecrübesi, yeteneği, bireylere yardım etme yükümlülüğü ve tüm bu özelliklerin sosyal hizmet uygulaması gereklilikleriyle örtüşmesi gibi faktörleri içermektedir. Uzmanın hayat görüşü ve insani problemlere olan bakış açısı ırksal/kültürel geçmişi, sosyo-ekonomik durumu, cinsiyeti, yaşı, cinsel yönelimi ve benzeri özellikler tarafından şekillenmektedir. Uzmanın mesleki geçmişi ise inanç sistemi, değerleri, etik ilkeleri ve sosyal hizmetin çalışma alanının temeli olan sosyal işlevselliğine odaklanması gibi öğeleri içermektedir. Sosyal hizmet uzmanı, bu planlı değişim sürecinde eğitim ve tecrübelerinden edindiği bilgi temelini de kullanmaktadır. Uygulama çerçevesi (perspektif, teori, model, vb.), uzmanın bilgi temelini sınırlarını çizmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2002). Bu değişim sürecinin bir önemli ayağı da uzmanın becerileri ve teknikleri uygulamadaki yeterliliğidir.

Sosyal hizmet uygulaması müracaatçının sosyal kurumlar kapsamında sosyal çevresinde gerçekleşir. Sosyal refah algısı ülkeden ülkeye değişim gösterdiği için kurumlar bu algıya göre şekillenmektedir. Fakat bu kurumlarda görev yapan sosyal hizmet uzmanları, toplum ajanlarıdır (Sheafor ve Horejsi, 2002; Compton ve Galaway, 1979).

Karar mekanizmaları ve mevzuat yoluyla toplum tarafından sosyal programlar düzenlenir. Bu programlar, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ve sosyal eylem programları olarak alt başlıklara ayrılabilir. Sosyal yardımlar, para, yiyecek, giyecek ve barınma gibi maddi yardımları; sosyal hizmetler, danışmanlık, terapi, öğrenme deneyimleri gibi maddi olmayan yardımları; sosyal eylem programları ise bireylerin istek ve ihtiyaçların cevap veren sosyal çevrenin değişim noktasıyla ilgili etkinlikleri içerir. Sosyal programlarla ilgili hizmetler sosyal kurumlar aracılığıyla sunulmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal hizmet kurum temelli bir meslek olup sosyal hizmet uzmanları ise kurum çalışanıdır. Kamu refah kurumları, ruh sağlığı merkezleri, okul, hastane gibi değişik kurumsal yapılar sosyal kurumlar olarak sayılabilir. En temel işlevleri ise sosyal programları koordine etmek ve yardım süreçlerinde eşitliği gözetmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2002).

3. Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi

Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamasının geçmişi Cumhuriyet öncesi, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır. Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde sosyal politikalara ve sosyal hizmetlere yönelik faaliyetlere ağırlık verilmiştir. Örneğin bir sosyal politika tedbiri olarak, Ereğli'deki madenlerde çalışan işlere yasal haklar tanımak ve bu hakları korumak amacıyla 1865 yılında *Dilaver Paşa Nizamnamesi* yürürlüğe girmiştir. Buna ek olarak, 1869 yılında madenlerde meydana gelebilecek iş kazalarına karşı *Maadin Nizamnamesi* uygulamaya konulmuştur (Kongar, 2007: 162).

Bu dönemde söz konusu tedbirlere ek olarak, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik de çeşitli sosyal hizmet uygulamalarının gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu konuda 1863 yılında babası ölmüş ve maddi durumu iyi olmayan çocuklara eğitim vermek için kurulmuş olan *Darüşşafaka*, özellikle Balkan Savaşları sonrasında yetim ve öksüz kalan çocuklara barınma ve koruma hizmeti sunulması amacıyla 1914 yılında kurulan *Darüleytam*, yine kimsesiz çocukları korumak amacıyla mahalli olarak 1908 yılında Kırklareli'nde; ulusal olarak da 1917 yılında İstanbul'da kurulan *Himaye-i Etfal* ilk akla gelen örneklerdir. Ayrıca 1868 yılında *Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti* adıyla kurulan, 1877'de *Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti* adını alan ve günümüzde *Kızılay* olarak tanınan kurum; 1896 yılında dilencilere, yoksullara ve kimsesizlere hizmet vermek için açılan *Darülaceze*; 1909 yılında yoksul çocuklara barınma hizmeti sunması amacıyla kurulan *Darülhayr-i Ali* de Osmanlı İmparatorluğu zamanında gerçekleştirilen ilk sosyal hizmet uygulamaları arasında gösterilebilir (Seyyar, 2011: 185-186).

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal politika tedbirleri ile sosyal hizmet uygulamalarının, ülkenin içinde bulunduğu savaş ortamına rağmen, ivedilikle gerçekleştirildiği görülmektedir. İlk olarak 1921 yılında TBMM tarafından maden işçilerinin haklarının korunmasına dair bir kanun çıkartılarak, 1930 yılında işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak çıkarılacak olan *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu* ile 1936 yılında çıkarılacak olan *İş Kanunu*'nun temeli oluşturulmuştur. Yine 1921 yılında, daha önce İstanbul'da *Himaye-i Etfal* adı altında kurulmuş olan kuruluş, *Himaye-i Etfal Cemiyeti* adı ile Ankara'da kurulmuştur. Bu uygulamaları 1924 yılında çıkartılan *Köy Kanunu*; 1926 yılında kabul edilen *Türk Medeni Kanunu*; 1930 yılında çıkarılan *Belediyeler Kanunu*; 1941 yılında kabul edilen *Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun* ile 1949 yılında çıkartılan *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun* vb. yasal düzenlemeler takip etmiştir. Yukarıda ifade edilen tüm sosyal politika tedbirleri ile sosyal hizmet uygulamaları, erken dönem Cumhuriyet tarihinde Türkiye'de gerçekleştirilen uygulamalara temel teşkil etmektedirler.

1950 sonrası dönemde Türkiye'de sosyal hizmet uygulamalarına yönelik gerçekleştirilen faaliyetler, özellikle 1960'lı yıllarda büyük bir ivme kazanmıştır. Bu yıllarda yaşanan gelişmelerde 1961 Anayasası'nın kabulünün etkisi büyük olmuştur. Kongar'ın da (2007: 165) ifade ettiği üzere 1961 Anayasası'nın başlangıç bölümüne yer alan "*İnsan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferden ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukuki ve sosyal temelleriyle kurmak için*" ifadesi ile 2. Madde'de yer alan "*Türkiye Cumhuriyeti, [...] sosyal bir hukuk devletidir*" ifadesi, devletin sosyal refah hizmetlerine verdiği önemi açıkça göstermektedir. Aynı şekilde 3. Bölümde yer alan *Ailenin Korunması, İktisadi ve Sosyal Hayatın Düzeni, Çalışma ile İlgili Hükümler* de devletin sosyal refah hizmetlerine verdiği önemi ortaya koymaktadır. Bu bölümde özellikle 48. Madde çok önemlidir; "*Herkes; sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindedir.*". Bu ifadede açıkça görüldüğü üzere sosyal yardımlara ilişkin sorumluluk "*sosyal yardım teşkilatı kurmak*" ifadesiyle devlete yüklenmiştir; ancak hemen sonrasında "*ve kurdurmak*" şeklinde bir ifadeye de yer verilerek devlet dışı yapılanmaların da önü açılmıştır. Zira İkinci Bölüm'de yer

alan 29. Madde'de de ifade edildiği üzere gönüllü olarak hizmet vermek amacıyla "*Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.*"

Ancak 1961 Anayasası'nın kabulü öncesinde de Birleşmiş Milletlerin desteği ile Türkiye'de sosyal hizmetlerin geleceğine yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmaların neticesinde 1959 yılında 7533 sayılı *Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun* çıkarılmıştır. Bu kanun gereğince Ankara'da 1961 yılında *Sosyal Hizmetler Akademisi* kurulmuştur. 1963 yılına gelindiğinde, o güne kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde verilen sosyal hizmetler 225 sayılı kanun ile kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Bu dönemde Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarına *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1963-1967) ile *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1968-1972) da büyük katkı sağlamıştır. Bu planlar ve planların hayata geçirilmesi için öngörülen süreç incelendiğinde özellikle çocuk refahı alanında önemli kararların alındığı ve bu kararların uygulanması için çeşitli çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü 1983 yılına kadar hizmet verdikten sonra 2828 sayılı kanunla birlikte -önceden dernek statüsünde olan ancak daha sonra bir kamu kurumuna dönüştürülen- *Çocuk Esirgeme Kurumu* (eski adı *Himaye-i Etfal Cemiyeti*) ile birleştirilerek Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) olarak hizmet vermeye başlamıştır.

Bir önceki Anayasa'da olduğu gibi, 1980'li yıllarda Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarına da, 1982 yılında yürürlüğe giren yeni Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın yön verdiği görülmektedir. 1982 Anayasası'nda insanların iyilik halini arttırmak, kendini gerçekleştirmesini ve sosyal adaleti sağlamak maksadıyla sunulacak hizmetler anayasal bir hak olarak tanımlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasının 2. Maddesi'nde belirtilen Türkiye'nin "*sosyal bir devlet*" olduğu ve 5. Maddesi'ndeki "*...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak... insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak...*", 60. Maddesi'ndeki "*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir*" ve 61. Maddesi'nde "*Devlet, harp ve vazife şehitlerin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar*" vb. hükümleri sosyal hizmetlerin başlıca sorumlusu ve düzenleyicisinin devlet olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra 2828 sayılı kanunun 3. Maddesi'ne göre, "*Sosyal Hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü*" olarak tanımlanan sosyal hizmetler, devletin rolünü daha açık bir şekilde tanımlamaktadır.

1982 Anayasası'na ek olarak, Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamaları açısından 1980'li ve 1990'lı yıllarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1986 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulan *Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Aile Araştırma Kurumu* (1989), *Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı* (1990) ve *Özürlüler İdaresi Başkanlığı* (1997) gibi kurumlar söz konusu bu gelişmelere örnek olarak gösterilebilir. Daha önceden de bahsedildiği üzere, sosyal hizmetler sosyal kurumlar aracılığıyla sunulmaktadır. Dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de son yıllarda gündeme gelen "*hak temelli sosyal hizmet talepleri*", kurumsallaşma gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de sosyal hizmet uygulaması alanında yukarıda da görüldüğü üzere çeşitli kurumsal yapıların oluştuğu görülmektedir. Ancak bu kurumların birbirinden bağımsız ve kısmen de habersiz olarak faaliyet göstermesi pek çok sistemsiz ve adaletsiz sosyal hizmet uygulamasının gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu durum, 21. Yüzyılın ilk yıllarından itibaren Türkiye'deki sosyal refah hizmetlerinin tek bir çatı altında toplanması gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu gerekliliğin neticesinde 2011 yılında çıkarılan 633 nolu Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Bu bakanlıkla birlikte kamusal alanda sosyal hizmet uygulaması gerçekleştiren tüm kurum/kuruluşlar genel müdürlük veya daire başkanlığı olarak tek bir çatı altında toplanmıştır. Örneğin Aile Araştırma Kurumu kurulan bu yeni bakanlıkta *Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*; Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*; Özürlüler İdaresi Başkanlığı ise *Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü* olarak değiştirilmiş ve yeni kurumsal yapıya dâhil edilmiştir.

Ancak tüm bu gelişmelere rağmen, ülkemizdeki sosyal hizmet uygulamaları henüz tek bir merkezden sunulamamaktadır. Türkiye'de sosyal hizmet uygulaması gerçekleştiren kurum/kuruluşlar incelendiğinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yanı sıra; Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, Üniversiteler, Belediyeler, İl Özel İdareleri ve Sivil Toplum Kuruluşları gibi pek çok kurum/kuruluş karşımıza çıkmaktadır. Bugün Türkiye'de tek bir çatı altında kurumsallaşma çabaları içinde olan sosyal hizmetler; hemen her müracaatçı profiline uygun olarak mikro, mezo ve makro düzeylerde gerek kamu kurumları, gerek özel sektör kuruluşları gerekse üçüncü sektör olarak da adlandırılan sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından sağlanmaya çalışılmaktadır.

Toplumda yaşayan bireyler ekonomik, sosyolojik veya psikolojik pek çok nedenle yardıma gereksinim duymaktadırlar. Bu bağlamda sosyal hizmetler, *“toplumda ayakta kalma, kendini benimsetme, yaşamını sürdürme, toplumla kaynaşma, refah düzeyini koruma ve artırma olanaklarını doğuştan, sonradan ya da geçici olarak yok olan ya da kısıtlanmış bulunanlara verilen hizmetlerdir”* (Koşar ve Tufan, 1999). Türkiye ekonomisi son 10 yıldır büyüme trendi⁸ içindedir. Bu büyüme gelir eşitsizliği⁹ (OECD 2011 rakamlarına göre 0,41), kentsel nüfus artışı¹⁰ (TÜİK 2014 verilerine göre il ve ilçelerde yaşayan nüfus oranı 91,8) ve geleneksel aile yapısının değişmesi gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısındaki mevcut sorunlar bu hizmetlerin sunumunu ve içeriğini doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple Türkiye'de sunulan sosyal hizmetler daha çok sosyal yardım karakterli olup yoksul, kimsesiz ve yardıma muhtaç kişilere yöneliktir. Türkiye sosyal hizmet uygulamaları bağlamında uluslararası arenada Güney Avrupa refah modeli içinde sınıflandırılmaktadır. Bu modelleme her zaman için doğru ve geçerli olarak kabul edilemeyeceği gibi ülkelerin sosyal refah hizmetlerinin sunumundaki konumlarının anlaşılması açısından yol gösterici bir özelliğe sahiptir. Ülkemizde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları Güney Avrupa modeline uygun olarak hak temelli bir anlayıştan uzak olarak ihtiyaç temelli olarak sunulmaktadır. Buna ek olarak geleneksel aile yapısının Türkiye'de hâlâ güçlü bir şekilde varlığını sürdürüyor olması neticesinde, sosyal hizmet uygulamalarında enformel sektör olarak ifade edebileceğimiz aile, akraba, arkadaş ve komşu gibi farklı destek ve yardım mekanizmaları da devreye girmektedir. Bu durum Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamalarını birey merkezli ve bireysel ihtiyaç temelli bir yapılanmadan uzaklaştırmaktadır. Örneğin, 2022 sayılı kanun kapsamında *18 Yaş altı Özürlü Yakını Aylığı* adı altında engelli bireylere verilen bakım ücreti, Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamalarının birey merkezli ve bireysel ihtiyaç temelli bir yapıdan uzak olduğunu ortaya koymaktadır.

Ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarının gelişmesi sunulan sosyal refah hizmetlerin de değişmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye'de son yıllarda yaşanan ekonomik ve iktisadi gelişmelerin sosyal refah hizmetlerinin sunumunun değişmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu gelişmeler sunulan sosyal refah hizmetlerinin “bakım hizmetlerinden” sosyal refah hizmetlerine; “ihtiyaç temelli hizmetlerden” hak temelli hizmetlere geçişine yol açarak Türkiye'nin sosyal yapısının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ancak Türkiye'deki mevcut sosyo-ekonomik yapı, sosyal hizmet alanındaki personel yetersizliği, sunulan hizmet modelleri ve mevcut donanımların yetersizliği gibi konular şüphesiz ki gerçekleşmesi öngörülen değişim ile bu değişimin boyutunu ve süresini etkileyecektir.

Sonuç

Sosyal hizmet mikro, mezzo ve makro düzeylerde uygulamalar gerçekleştiren çok geniş bir disiplindir. Bu çalışmada, sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanı ve uygulaması mesleğin kendi kavramsallığı içinde sosyal işlevselliğe vurgu yapılarak Türkiye ölçeğinde değerlendirilmiştir. Temel olarak insanların ihtiyaçlarını karşılamak hedefinde olan mesleğin çalışma alanı, her ülkede kendine özgü gelişim süreçleri ve öncelik alanları oluşturmuştur. Türkiye'de on dokuzuncu yüzyıl sonunda Osmanlı döneminde öncelikli olarak yetim ve öksüz çocuklara yönelik olarak sürdürülen sosyal hizmet etkinlikleri cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devlet eliyle yürütülmüş; yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren profesyonelleşme süreci içerisinde meslek elemanları yetiştirilmeye başlanmıştır. Türkiye'deki sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı ve gelişim süreçleri değerlendirildiğinde bu öncelik alanları görülmektedir. Diğer pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de sosyal hizmet mesleği mevcut sosyal, kültürel, iktisadi ve siyasi yapılardan ve gelişmelerden yoğun bir şekilde etkilenerek gelişim göstermiştir.

İnsan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan sosyal çalışma mesleği uygulama alanında sosyal bakım, sosyal tedavi ve güçlendirme gibi çeşitli yaklaşımlar kullanılmaktadır. İnsanların iyilik hallerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için multidisipliner bir çalışma alanına sahip olan sosyal hizmet mesleği; profesyonel olarak ilk ortaya çıkışından itibaren çeşitli mesleklerden yararlanmıştır. Ancak sosyal hizmet eklektik yapısına rağmen uygulamalı bir meslek olması, insanı bir bütün olarak ele alması veya sorun çözmeye odaklanmış olması gibi pek çok açıdan diğer mesleklerden ayrılmaktadır.

Günümüzde küresel düzeyde yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan çok boyutlu sosyal sorunlarla başa çıkmada, kendine özgü çalışma alanı ve multidisipliner yapısı nedeniyle sosyal hizmet mesleğinin bir çözüm alternatifi sunabileceğine yönelik inanç giderek güçlenmektedir. Bu durum sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanlarını ve boyutlarını da etkilemektedir. Küresel düzeyde yaşanan gelişmelerle birlikte tüketici hakları, LGBTİ hareketi, vatandaşlık, feminizm ve ekoloji gibi yeni toplumsal hareketler de sosyal hizmetin çalışma alanı içine girmiştir. Bugün post-modernizmin etkisiyle doktorluk, mühendislik veya avukatlık gibi diğer pek çok mesleğin belirli bir alanda uzmanlaşmaya yönelmesine karşın; multidisipliner bir yapıya sahip olan ve insanı çevresi içinde bir bütün

⁸ OECD, <http://www.oecd.org/turkey/oecd-iddial-reformlar-hem-guclu-hem-kapsayc-bir-buyume-sureci-baslatilabilir.htm> [25.05.2015]

⁹ OECD, <https://data.oecd.org/turkey.htm#profile-economy> [25.05.2015]

¹⁰ TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=18616> [25.05.2015]

olarak ele alan sosyal hizmet mesleği post-modernizme karşı bir eleştiri ve bir başkaldırı ortaya koymaktadır.

Uygulamalı bir meslek olarak sosyal hizmetin bu onurlu duruşunu sürdürbilmesi için en büyük ve önemli görev sosyal hizmet uzmanlarına düşmektedir. Bilgi, beceri ve değer temelinde yükselen bu mesleğin uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanlarının, gerek müracaatçılara yönelik uygulamalarda gerekse alan ile ilgili diğer çalışmalarda bütüncül yaklaşımları kullanmaya devam etmeleri oldukça önemlidir. Bu tarz bir yaklaşım, sosyal hizmet uzmanlarının farklı dinamiklerden oluşan kurumsal ve toplumsal yapıları da anlamasını kolaylaştırarak, mesleğin tüm çalışma alanlarını kapsayacaktır.

KAYNAKÇA

- COMPTON, Beulah R., GALAWAY, B. (1979). *Social Work Processes*. Dorsey Press, Homewood, Illinois.
- DOMINELLI, Lena (1997). International Social Development and Social Work: A Feminist Perspective, in M. Hokenstad and J. Midgley (ed.) *Issues in International Social Work: Global Challenges for a New Century*, pp. 74-91. Washington, DC: NASW Press.
- FUNG, Ho Lup. (1996). *Politics and Social Work*, in I. Chi and S. Cheung (eds) *Social Work in Hong Kong*, pp. 138-45. Hong Kong Social Workers Association.
- HARE, Isadora (2004). Defining Social Work for the 21st Century: The International Federation of Social Workers' Revised Definition of Social Work, *International Social Work*, 47(3), 407-424.
- HAYNES, Karen S. & MICKELSON, James S. (1991) *Affecting Change: Social Workers in the Political Arena*, 2nd ed. New York: Longman Publishing.
- IATRİDIS, Demetrius. (1995). *Policy Practice*, in R. Edwards and J. Hopps (eds in chief) *Encyclopedia of Social Work*, 19th edn, pp. 1855-66. Washington, DC: NASW Press
- JANSSON, Bruce S. (1994) *Social Policy: From Theory to Practice*, 2nd ed. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- KOŞAR, Nesrin & Tufan, Beril (1999). Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Tarihçesine Genel Bir Bakış, *Yaşamboyu Sosyal Hizmet: Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Y.O. Yayını, No.4, Ankara.
- KONGAR, Emre (2007). *Sosyal Çalışmaya Giriş*, Ankara: SABEV Yayınevi (Tıpkıbasımı)
- MAHAFFEY, Maryann & HANKS, John (1982). *Practical Politics: Social Work and Political Responsibility*. Silver Spring, MD: National Association of Social Workers.
- MIDGLEY, James (1997). Social Work and International Social Development: Promoting a Developmental Perspective in the Profession, *Issues in International Social Work: Global Challenges for a New Century*, s. 11-26. Washington, DC: NASW Press.
- PINCUS, Allen & MINAHAN, Anne (1973). *Social Work Practice: Model and Method*. Itasca, IL: F.E. Peacock; Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- POPPEL, Philip R. (1985). The Social Work Profession: A Reconceptualization, *Social Service Review*, Vol. 59, No. 4, s. 560-577.
- SCHATZ, Mona S., JENKINS, Lowell E., ve SHEAFOR, Bradford W. (1990). Milford redefined: A Model of Initial and Advanced Generalist Social Work. *Journal of Social Work Education*, 26(3), 217-231.
- SHEAFOR, Bradford W. & HOREJSI, Charles R. (2002). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice* (6. baskı).
- SEYYAR, Ali (2011). *Sosyal Politika Bilimine Giriş*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- TAN, Ngoh-Tiong. (2004) *Social Work around the World*. Berne: IFSW.
- WHITTAKER, James K. ve TRACY, Elizabeth M. (1989). *Social Treatment*, 2.baskı. New York: Aldine.
- WYERS, Norman L. (1991). Policy Practice in Social Work: Models and Issues, *Journal of Social Work Education* 27(3): 241-50.
- <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/4/0334/a/334sk-1.htm> [21.09.2016]
- https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf [21.09.2016]
- www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf [20.09.2016]
- <http://quotesgram.com/we-are-the-world-quotes/> [25.09.2016]
- <http://www.portlandartmuseum.us/mwebcgi/mweb.exe?request=record;id=47924;type=101> [25.09.2016]